

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय का.मु.प्रधान न्यायाधीश श्री दामोदरप्रसाद शर्मा
माननीय न्यायाधीश डा. श्री भरतबहादुर कार्की
आदेश
०७०-WH-००१५

इलाम जिल्ला, लुम्दे गा.वि.स., वडा नं. ६ घर भई हाल कारागार कार्यालय कुस्मा,
पर्वतमा सुजन थापा मगर भनी थुनामा रहेको डम्बर सारुको हकमा निजको एकाघरको
बाबु चन्द्रबहादुर सारु-----१

निवेदक

विरुद्ध

कारागार कार्यालय, कुस्मा, पर्वत-----१
ऐ. कारागार कार्यालयका कार्यालय प्रमुख-----१
भैरवा जिल्ला अदालत-----१
कारागार व्यवस्थापन विभाग, काठमाडौं-----१

विपक्षी

विषय: बन्दिप्रत्यक्षीकरण ।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ र १०७(२) अन्तर्गत यस अदालतको
असाधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत दायर भई इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट
निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश यसप्रकार रहेको छ:-

डम्बर सारु म निवेदकका छोरा हुन । निज मेरा छोरा डम्बर सारु नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी माओवादीले संचालन गरेका जनयुद्धमा लाग्न भनी २०५७ साल देखि नै घर छोडी हिडेका थिए । उक्त जनयुद्धका समयमा सेना प्रहरीको आखाँ छली बेला बेलामा घर आउने जाने गर्दथे । २०६२ साल असोज पछि भने निज छोरा घर आएनन् । त्यसपछि मैले निजका पार्टीका मानिसहरुलाई मेरो छोरा डम्बर सारु कहाँ गयो भनि सोधनी गर्दा कसैले भिडन्तमा सहादत पायो भन्ने कसैले बेपत्ता भएको छ भन्ने जवाफ दिई आएका थिए । २०६३ सालमा शान्ति सम्झौता सम्पन्न भई नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी माओवादीले सञ्चालन गरेको जनयुक्त समाप्त भएपछि छोरा घर आउला भनि आशा गरेकोमा सो पछि पनि छोराको कुनै टुंगो नलागे पछि निराश भई बसेको थिएँ । अचानक छोराले मिति २०७०।१।३० गते म पर्वत कारागारमा छु, मेरो घरमा भनिदिनु भन्ने खबर निजका पार्टीका मानिसहरुले मलाई दिएकाले कसरी र किन मेरा छोरालाई कुन समय देखि जेलमा राखिएको रहेछ भनी पर्वत कारागारमा गई बुझ्दा इलाम जिल्ला, लुम्दे गाउँ विकास समिति घर भएका मेरो डम्बर सारु नाम भएका छोरालाई सुजन थापा मगर भनी डाँका मुद्दा चलाई गैरकानूनी रुपमा थुनामा राखेको सत्य तथ्य कुरा थाहा भयो । गैर कानूनी थुना मुक्त गराउन अन्य कुनै पनि प्रभावकारी विकल्प नहुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनका साथ सम्मानित अदालतको शरणमा आएको छु ।

मेरो छोरा डम्बर सारुको बाबु निवेदक स्वयंले सनाखत गरी जिल्ला प्रशासन कार्यालय, इलामबाट मिति २०५७।१।२५ मा निजले ६०२१९१४८ नम्बरको नागरिकता लिएका हुन् । निजको वतन इलाम जिल्ला, लुम्दे गा.वि.स., वडा नं. ६ हो । विपक्षीहरुले आरोपित गरिएका सुजन थापा मगर निज कदापी होइनन् । यसरी एका व्यक्तिले गरेको कसूरमा अर्को निर्दोष व्यक्तिलाई गैर कानूनी किसिमले थुनामा राख्न मिल्दैन ।

मेरो छोरालाई गैरकानूनी किसिमले थुनामा राखिएका कारण नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२, १३ तथा २४ द्वारा प्राप्त निजका संवैधानिक हक हनन् भएका छन् । निजको अंश लगायतका साम्प्रतिक हक अधिकारमा समेत असर पर्न गएको छ । न्यायको सर्वमान्य

सिद्धान्त दोषीले दण्ड पाउने हो । एकाले गरेको कसूरमा अर्कालाई बलपूर्वक थुनामा राख्दा न्यायको पवित्र उद्देश्य कदापी प्राप्त हुन सक्दैन । यस सम्मानित अदालतलाई मातहतका अदालत तथा निकायहरूले गरेका कानून प्रतिकूलका त्रुटिपूर्ण आदेश तथा निर्णय बदर गर्ने अधिकार निहित रहेको छ । मेरो छोरा डम्बर सारुलाई सुजन थापा मगर भनि विपक्षीहरूले गैरकानूनी रूपमा थुनामा राखेकोले विपक्षीहरूका नाममा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) बमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट जारी गरी विपक्षी कारागार कार्यालय कुस्मा, पर्वतमा गैरकानूनी थुनामा रहेको मेरो छोरा डम्बर सारुलाई तत्काल थुनामुक्त गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदन माग दावी ।

यसमा के कसो भएको हो, निवेदकको मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश किन जारी हुन नपर्ने हो, आफूसँग भएका सबूद प्रमाणसहित सूचना प्राप्त भएका मितिले बाटाको म्याद बाहेक सात दिनभित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा म्याद सूचना जारी गरी लिखित जवाफ परेपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतबाट मिति २०७०।६।९ मा भएको आदेश ।

निवेदक सुजन थापा मगर भापा जिल्ला अदालतको फैसला बमोजिम डाँका मुद्दामा कसूरदार ठहरी भएको फैसला अनुसार कारागार व्यवस्थापन विभागबाट मिति २०७०।३।२० मा भएको आदेश अनुसार कारागार कार्यालय, विरगंजको मिति २०७०।४।७ को पत्रसाथ चलान भै आएकोले निजलाई यस कारागारमा राखिएको हो । अदालतको फैसला र कैद पूर्जी बमोजिमको कैद भुक्तान भएपछि निजलाई थुना मुक्त गरिने नै छ । निवेदकलाई कानून विपरीत यस कार्यालयबाट थुनामा नराखिएको हुँदा यस कार्यालय समेतलाई विपक्षी बनाई दिएको बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको कारागार कार्यालय पर्वत र ऐ. कार्यालयका प्रमुख समेतले संयुक्त रूपमा दिएको लिखित जवाफ ।

राजेन्द्रकुमार पोखरेलसमेतको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार विरुद्ध प्रतिवादी सुजन थापासमेत भएको डाँका मुद्दामा कसूरदार ठहरी भापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६४।७।२८ मा

भएको फैसला बमोजिम निवेदक प्रतिवादी सुजन थापालाई कैद म्याद ठेकी थुनामा राख्न पठाइएको हुँदा थुनामा राखिएको हो । निवेदकलाई गैरकानूनी रूपमा थुनामा नराखिएको हुँदा प्रस्तुत निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको भापा जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ ।

विपक्षी निवेदकले यस विभागको कुन काम कारवाहीबाट के कस्तो हक अधिकार हनन भएको हो, सोकुरा निवेदनमा समेत उल्लेख गर्न सकेको अवस्था छैन । यस विभागबाट निजको हक अधिकार हनन् हुने गरी कुनै काम कारवाही नगरेकोले प्रस्तुत निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने कारागार व्यवस्थापन विभागको तर्फबाट यस अदालतमा पेश भएको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा विपक्षी कारागार कार्यालय, पर्वतसमेतको तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री चन्द्रप्रसाद खनालले निवेदक सुजन थापा मगर डाँका मुद्दामा कसूरदार ठहरी अदालतबाट भएको फैसला अनुसार थुनामा रहेको हुँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था नभएकोले प्रस्तुत निवेदन खारेज गरियोस् भन्ने समेत व्यहोराको बहस प्रस्तुत गर्नुभयो ।

उल्लिखित विद्वान उपन्यायाधिवक्ताले गर्नुभएको बहस सुनी निवेदन सहितको सम्पूर्ण मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्ने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा इलाम जिल्ला, लुम्दे गाँऊ विकास समिति, वडा नं. ६ घर भएका मेरो छोरा डम्बर सारुलाई सुजन थापा मगर भनी पर्वत कारागारमा गैरकानूनी थुनामा राखेकोले विपक्षीहरुको नाउँमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी तत्काल थुनामुक्त गरी पाउँ भन्ने मुख्य निवेदन माग दावी रहेको पाइन्छ । राजेन्द्रकुमार पोखरेलको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार विरुद्ध प्रतिवादी सुजन थापा मगरसमेत भएको ०६६-CR-०१५३ डाँका मुद्दामा प्रतिवादी सुजन थापासमेतलाई डाँका कसूरमा चोरीको महलको १४(४) नं. बमोजिम ६ वर्ष कैद र ठहरेको विगोको डेढी जरिवाना सजाय गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०६६।२।२० को

फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहरी यस अदालतबाट मिति २०६९।४।२२ मा फैसला भएको देखिन्छ ।

त्यसैगरी गणेशप्रसाद पोखरेलको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार विरुद्ध प्रतिवादी सुजन थापा समेत विपक्षी भएको ०६६-CR-०१५२ डाँका मुद्दामा प्रतिवादी सुजन थापाले दोस्रो पटक डाँकाको कसूर गरेकोले चोरीको महलको १४(४) नं. बमोजिम ९ वर्ष कैद र ठहरेको विगोको डेढी जरिवाना सजाय गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत इलामबाट भएको मिति २०६६।२।२० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहरी यस अदालतबाट मिति २०६९।४।२२ मा फैसला भएको पाइन्छ । त्यसैगरी टिकाराम गुरुङ्गको जाहेरीले वादी नेपाल सरकार विरुद्ध प्रतिवादी सुजन थापासमेत भएको ०६६-CR-०१५४ को डाँका मुद्दामा प्रतिवादी सुजन थापाले तेस्रो पटक डाँका कसूर गरेको ठहर गरी १२ वर्ष कैद र बरामद विगोको डेढी जरिवाना गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, इलामको मिति २०६६।२।२० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहरी यस अदालतबाट मिति २०६९।४।२२ मा फैसला भई उक्त फैसलाहरु अन्तिम भएर रहेको देखिन्छ ।

उल्लिखित मुद्दामा यी निवेदक सुजन थापालाई कसूरदार ठहरी फैसला भएकोले फैसला कार्यान्वयनको क्रममा भापा जिल्ला अदालतको मिति २०६४।१०।८ को पत्र अनुसार कैद म्याद ठेकी जिल्ला कारागार भापामा पठाइएकोमा कारागार व्यवस्थापन, विभागको मिति २०७०।३।२० को आदेशानुसार निज सुजन थापालाई जिल्ला कारागार पर्वतमा थुनामा राखिएको अवस्था छ ।

मिति २०६२।६।४ गते भापा जिल्ला, घैलाडुब्बा-२, मिति २०६२।६।१४ गते भापा जिल्ला सुरुंगा-१ र मिति २०६२।७।२ गते भापा जिल्ला, गरामुनी-९ मा भएको डाँकाको वारदातामा संलग्न व्यक्तिहरु मध्येका यी निवेदक सुजन थापासमेतलाई प्रहरीले मिति २०६२।७।११ मा पक्राउ गरेको देखिन्छ । उल्लिखित चोरीका घटनामा मौकामै पक्राउ परेका यी निवेदक सुजन थापाले अनुसन्धान अधिकारी समक्ष गरेको बयानमा डाँकाको कसूरमा साविति रहेको देखिन्छ । निजले मुद्दाको कारवाहीको क्रममा अनुसन्धान अधिकारी एवं अदालतमा आई बयान गर्दा समेत आफ्नो नाउँ सुजन थापा भनी लेखाएको पाइन्छ । आफ्नो नाउँ सुमन थापा नभएको भए सोही बखतमा

निजले प्रतिवाद गर्नुपर्नेमा सो गरेको अवस्था देखिँदैन । उल्लिखित डाँका मुद्दा तह तह हुँदै यस अदालतबाट समेत सुनुवाई भई अन्तिम भएर रहेको अवस्था छ ।

यसरी यी निवेदक सुजन थापा मौकामा डाँका मुद्दामा पक्राउ परी थुनामा नै रहेको र मुद्दाको कारवाहीको क्रममा सुजन थापा नाम गरेको व्यक्ति आफू नभएको भनी कुनै प्रतिवाद एवं जिकीर समेत नलिएको र पुनरावेदन अदालत, इलामबाट भएको फैसला उपर यी सुमन थापाले पुनरावेदनसमेत नगरी चित्त बुझाई बसेको अवस्थामा हाल आएर मेरो छोराको नाउँ डम्बर सारु भएकोले उनाऊ व्यक्तिले गरेको कसूरमा गैरकानूनी थुनामा रहेको भनी सुमन थापाको तर्फबाट निजको हकमा एकाघरको बाबु चन्द्रबहादुर सारुले दिएको निवेदन जिकीर युक्तिसंगत नदेखिँदा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्ने अवस्था देखिन आएन । प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी बुझाइदिनू ।

न्यायाधीश

उक्त आदेशमा म सहमत छु ।

का.मु. प्रधानन्यायाधीश

इजलास अधिकृत : हरि कोइराला

कम्प्यूटर सेटिङ : विकेश गुरागाई

इति सम्वत २०७० साल फागुन महिना ६ गते रोज ३ शुभम्।